Europadomstolens domar — första kvartalet 1999

Av justitierådet HANS DANELIUS

Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad ”Europadomstolen”) har under första kvartalet 1999 meddelat följande domar:[1]

1. Fressoz och Roire mot Frankrike (dom 21.1.1999)
Fressoz var chefredaktör för den satiriska veckotidningen *Le Canard Enchaîné*, och Roire arbetade som journalist på samma tidning. Under en period då de anställda i bilföretaget Peugeot krävt löneökningar och bolagets ledning ställt sig avvisande till deras krav publicerade Roire i *Le Canard Enchaîné* en artikel, där han upplyste att Peugeot-direktören Calvet under en tvåårsperiod hade lyckats höja sin lön med 45,9 %. Till stöd för denna uppgift publicerade tidningen fotokopior av tre skattebeslut avseende Calvet, av vilka framgick vilka belopp han erhållit i lön och andra förmåner.

Sedan Calvet gjort anmälan om misstänkt brott, åtalades Fressoz och Roire för häleri (*recel*) med avseende på kopior av skattebeslut som erhållits genom brott mot tystnadsplikt och stöld. Efter att först ha frikänts av brottmålsdomstolen, *tribunal correctionnel*, i Paris dömdes de av appellationsdomstolen, *cour d'appel*, i Paris för de åtalade brotten till böter, varjämte de ålades att betala ett symboliskt skadestånd till Calvet.

Inför Europadomstolen gjorde Fressoz och Roire gällande att appellationsdomstolens dom kränkte deras yttrandefrihet och därmed stred mot artikel 10 i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna (i det följande kallad ”konventionen”).

Europadomstolen konstaterade att domen i fråga innebar en inskränkning av yttrandefriheten samt att denna inskränkning hade stöd i lag och hade det enligt artikel 10:2 i konventionen legitima syftet att skydda andras rykte och rättigheter. Frågan var emellertid om inskränkningen kunde anses vara proportionerlig och därmed nödvändig i ett demokratiskt samhälle.

I detta hänseende fann Europadomstolen att publiceringen av uppgifter om Calvets löneförhållanden mot bakgrund av de då pågående löneförhandlingarna inom Peugeot-koncernen hade gällt

[1] Tidigare kvartalsöversikter har varit införda i SvJT 1995 s. 532 ff., 602 ff. och 764 ff., 1996 s. 71 ff., 368 ff., 579 ff. och 773 ff., 1997 s. 42 ff., 378 ff., 553 ff. och 756 ff., 1998 s. 16 ff., 357 ff., 573 ff. och 762 ff. samt 1999 s. 67 ff.

en angelägenhet av allmänt intresse. Det rörde sig visserligen om offentliggörande av dokument som erhållits genom att någon person hade brutit mot sin tystnadsplikt, men den information som skattebesluten innehöll var tillgänglig för ett stort antal personer, och uppgifter om löneförhållanden för direktörerna i stora bolag brukade emellanåt publiceras i ekonomiska tidskrifter. Under sådana förhållanden kunde domen mot Fressoz och Roire inte anses som en proportionerlig inskränkning av deras yttrandefrihet, varför Europadomstolen konkluderade att det förelåg ett brott mot artikel 10 i konventionen.

2. Garcia Ruiz mot Spanien (dom 21.1.1999)

Garcia Ruiz, som var advokat, väckte talan mot en klient inför domstol i Madrid med yrkande om betalning för visst uppdrag utanför rättegång som han skulle ha utfört för klienten. Domstolen avslog yrkandet under framhållande att Garcia Ruiz inte visat att han fått det påstådda uppdraget och inte heller att han utfört det uppgivna arbetet. Garcia Ruiz överklagade domen till högre domstol, *Audiencia provincial*, som avslog överklagandet. *Audiencia provincial* förklarade sig i sin dom godta dels de faktiska förhållanden som angivits i underinstansens dom, dels underinstansens domskäl i den mån de inte stred mot den högre instansens egna domskäl. I sina egna domskäl hänvisade *Audiencia provincial* till ett visst domstolsförfarande och angav att det inte styrkts att Garcia Ruiz hade bistått sin klient i detta förfarande.

Inför Europadomstolen klagade Garcia Ruiz över att *Audiencia provincial* inte hade prövat de grunder som han anfört för sitt yrkande, nämligen att han handlat för klientens räkning utanför rättegång, utan byggt sitt avgörande på den felaktiga premissen att han begärt ersättning för arbete som utförts inom ramen för en rättegång. Europadomstolen framhöll att den lägre domstolen, som först avgjort målet, hade på ett tydligt sätt motiverat varför det yrkande som Garcia Ruiz framfört inte kunde bifallas och att *Audiencia provincial* i sin dom hade anslutit sig både till den lägre instansens tolkning av de faktiska förhållandena och till dess domskäl. Även om motiveringen lämnat en del övrigt att önska, fick *Audiencia provincial* anses ha på adekvat sätt motiverat sin dom, varför det enligt Europadomstolens mening inte förelåg någon kränkning av artikel 6:1 i konventionen.

3. Van Geyseghem mot Belgien (dom 21.1.1999)

Nicole Van Geyseghem dömdes av brottmålsdomstolen, *tribunal correctionnel*, i Bryssel för narkotikabrott till fängelse och böter. Hon överklagade domen till appellationsdomstolen, *cour d'appel*, i Bryssel. Vid en första huvudförhandling inför appellationsdomstolen

inställde sig Nicole Van Geyseghem inte personligen, och hon var inte heller företrädd av försvarare. Domstolen fastställde därför den överklagade domen. Sedan Nicole Van Geyseghem begärt att målet skulle återupptas, utsattes detta till ny huvudförhandling. Vid den nya huvudförhandlingen inställde sig Nicole Van Geyseghem inte personligen, men hon var vid detta tillfälle företrädd av sin försvarare. Denne förklarade att han på sin klients vägnar ville göra gällande att brottet var preskriberat. Appellationsdomstolen vägrade att pröva denna invändning och avvisade Nicole Van Geyseghems överklagande på grund av att hon inte hade inställt sig personligen. Hennes vidare överklagande av detta beslut avslogs av kassationsdomstolen, *Cour de cassation*.

Nicole Van Geyseghem klagade vid Europadomstolen över brott mot artikel 6 punkterna 1 och 3 c) i konventionen på grund av att hennes försvarare inte hade tillåtits försvara henne i förfarandet vid appellationsdomstolen.

Europadomstolen erinrade om att liknande frågor om försvararens rätt att företräda en tilltalad som inte inställt sig personligen hade uppkommit i flera tidigare mål (Poitrimol mot Frankrike, se SvJT 1994 s. 354 f., Lala och Pelladoah mot Nederländerna, domar 22.9.1994). I anslutning till den rättspraxis som utbildats i dessa tidigare mål anförde Europadomstolen att den tilltalades rätt att försvaras av en advokat hör till de grundläggande rättigheterna i brottmålsprocessen och att det förhållandet att en tilltalad inte själv inställer sig inför domstol inte får medföra att han berövas rätten att försvara sig genom ombud. Domstolen tillade att det i många fall legitima kravet på att en tilltalad skall personligen framträda inför en domstol kan tillgodoses på andra sätt och nämnde med tanke på det aktuella fallet att en belgisk domstol enligt lag har rätt att förordna om den tilltalades personliga inställelse.

I förevarande fall hade enligt Europadomstolens mening appellationsdomstolen bort ge Nicole Van Geyseghems försvarare tillfälle att representera henne i hennes frånvaro, särskilt som den invändning mot åtalet som försvararen önskade framställa var av rent rättslig natur (invändning om preskription). Europadomstolens konklusion, som antogs med 16 röster mot 1, var att artikel 6 punkterna 1 och 3 c) i konventionen hade överträtts.

4. Janowski mot Polen (dom 21.1.1999)

När två kommunala vakter uppmanade gatuförsäljare att upphöra med sin verksamhet på en viss allmän plats, ingrep Janowski och påpekade för vakterna att deras uppmaning saknade laglig grund och stred mot individens frihet att bedriva ekonomisk verksamhet. Han åtalades senare med anledning av denna incident och dömdes till ett relativt högt bötesstraff för att han under den

diskussion som uppstått hade använt kränkande uttryck om vakterna.

Janowski gjorde inför Europadomstolen gällande att domen mot honom stred mot hans genom artikel 10 i konventionen skyddade rätt till yttrandefrihet.

Europadomstolen fann att domen mot Janowski utgjorde en inskränkning i dennes yttrandefrihet som hade stöd i lag och tjänade det legitima ändamålet att skydda allmän ordning. Europadomstolen konstaterade vidare att Janowski hade dömts inte för att han framfört kritik mot vakterna utan för att han använt förolämpande ord mot dem. Med hänsyn härtill kunde domen mot Janowski anses försvarlig, och Europadomstolen konkluderade, med 12 röster mot 5, att det inte förelåg något brott mot artikel 10 i konventionen.

5. Matthews mot Storbritannien (dom 18.2.1999)[2]

Gibraltar ingår i *Her Majesty the Queen's Dominions* och är således avhängigt av Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland (*United Kingdom*). Däremot utgör Gibraltar rättsligt sett inte en del av Förenade Konungariket.

Denise Matthews, som var bosatt i Gibraltar, vände sig 1994 till valregistreringsmyndigheten, *Election Registration Officer*, i Gibraltar med en begäran om att bli registrerad som röstberättigad i val till Europaparlamentet. Hon fick ett negativt svar under hänvisning till att rösträtten i val till Europaparlamentet gällde endast Förenade Konungariket och inte omfattade Gibraltar.

Inför Europadomstolen klagade Denise Matthews över brott mot artikel 3 i första tilläggsprotokollet till konventionen som kräver att fria val till den lagstiftande församlingen skall hållas under förhållanden som garanterar att folkets vilja kommer till fritt uttryck.

Europadomstolen konstaterade att Förenade Konungariket var ansvarigt för att bestämmelserna i artikel 3 i tilläggsprotokollet tillämpades också i Gibraltar. Domstolen fann vidare att Europaparlamentet numera fått sådana befogenheter att parlamentet var att anse som en del av den lagstiftande församling som åsyftas i artikel 3. Även om vissa EU-bestämmelser inte var tillämpliga i Gibraltar, påverkades förhållandena där av många åtgärder som beslutades med stöd av EEC-fördraget, t. ex. sådana som gällde trafiksäkerhet, konsumentskydd, bilavgaser och frågor om den inre marknaden. Detta var enligt Europadomstolens mening tillräckligt

[2] I mina rättsfallsöversikter har jag — för att texten skall bli lättare begriplig för svenska läsare — brukat använda beteckningen ”Storbritannien” i stället för den mera precisa beteckningen ”Förenade Konungariket Storbritannien och Nordirland” (*United Kingdom*). Samma språkbruk har jag i fallet Matthews följt i rubriken men inte i själva referatet, eftersom det i detta speciella sammanhang skulle vara missvisande. I stället används i detta referat beteckningen ”Förenade Konungariket”.

för att Europaparlamentet skulle ses som en del av den lagstiftande församlingen även i Gibraltar.

Europadomstolen konstaterade vidare att Denise Matthews inte på något sätt hade möjlighet att ge uttryck för sin mening i val av medlemmar av Europaparlamentet. Det var oriktigt att jämställa henne med sådana medborgare i en stat som saknade rösträtt på grund av att de bosatt sig utomlands, eftersom dessa genom sin bosättning själva hade valt att försvaga banden med medborgarskapslandet. Denise Matthews, som var direkt berörd av lagstiftningen i Gibraltar, hade däremot utan godtagbar grund förvägrats rösträtt till Europaparlamentet, och Europadomstolen fann därför, med 15 röster mot 2, att artikel 3 i tilläggsprotokollet hade kränkts.

6. Laino mot Italien (dom 18.2.1999)

I mars 1990 yrkade Laino att distriktsdomstolen i Neapel skulle döma till rättslig separation mellan honom och hans hustru. Han begärde också att domstolen skulle fatta beslut om vårdnaden om makarnas barn och om användningen av det gemensamma hemmet. Rättegången vid denna distriktsdomstol pågick fram till december 1994, då domstolen överlämnade målet till distriktsdomstolen i Nola, som under tiden blivit territoriellt behörig att pröva målet. Vid denna domstol pågick förfarandet fram till maj 1998, då domstolen dömde till separation och fattade beslut om vårdnaden, rätten till det gemensamma hemmet och de underhållsbidrag som skulle utges.

Vid Europadomstolen klagade Laino över att målet inte hade avgjorts inom skälig tid. Europadomstolen, som konstaterade att förfarandet hade pågått i över åtta år och två månader, ansåg att domstolarna inte hade handlagt målet med den skyndsamhet som varit påkallad av dess karaktär. Det förelåg därför ett brott mot kravet i artikel 6:1 i konventionen på att ett avgörande skall meddelas inom skälig tid.

7. Hood mot Storbritannien (dom 18.2.1999)

Hood var soldat i den brittiska armén. Den 27 november 1994 arresterades han i sitt hem på grund av att han efter permission inte hade återvänt till sin militära enhet. Påföljande dag, den 28 november 1994, fördes han till en kasern. Det fanns i målet skilda meningar om huruvida Hood den 29 november 1994 hade inställts inför sin *commanding officer* eller inte. Hood hölls under den följande tiden i arrest. Den 25 januari 1995 undertecknades anklagelseakten mot honom av hans *commanding officer*. Enligt denna anklagelseakt skulle Hood stå till svars för två fall av undanhållande (*absence without leave*) och två fall av rymning (*desertion*). Förhandling inför en militärdomstol, *Court Martial*, hölls den 3 och

den 4 april 1995. Hood dömdes för undanhållande och rymning till åtta månaders fängelse och avsked från armén. Dessförinnan hade Hood i februari 1995 genom ett *habeas corpus*-förfarande angripit ett beslut om att han på grund av flyktfara skulle kvarbli i arrest, men denna talan hade ogillats av *High Court*.

Hood klagade över att han i strid med artikel 5:3 i konventionen inte hade skyndsamt inställts inför en domare eller annan ämbetsman med domsmakt. Europadomstolen fann sig böra utgå från att Hood den 29 november 1994 faktiskt hade inställts inför sin *commanding officer*. Man hade emellertid vid denna tidpunkt kunnat förvänta sig att denne *commanding officer* skulle komma att spela en viktig roll vid utförandet av det kommande åtalet mot Hood. Detta förhållande i förening med den omständigheten att en *commanding officer* har ansvar för disciplin och ordning bland sina underlydande utgjorde enligt Europadomstolens mening objektivt grundade skäl för Hood att hysa tvivel om denne officers opartiskhet. Han uppfyllde därmed inte kraven på en med domsmakt utrustad ämbetsman enligt artikel 5:3, varför det förelåg en kränkning av denna bestämmelse.

Hood gjorde dessutom gällande att hans rätt enligt artikel 5:4 i konventionen till domstolsprövning av lagligheten av frihetsberövandet inte hade respekterats, eftersom han inte haft möjlighet att få rättshjälp i *habeas corpus*-förfarandet. Europadomstolen, som bl. a. konstaterade att Hood hade varit företrädd av jurister, fann det inte visat att han hade saknat rimliga rättssäkerhetsgarantier i detta förfarande. Något brott mot artikel 5:4 förelåg därför inte.

Europadomstolen ansåg slutligen att det förelåg brott mot dels artikel 5:5 i konventionen på grund av att Hood i Storbritannien inte haft rätt till skadestånd med anledning av kränkningen av artikel 5:3, dels artikel 6:1 i konventionen på grund av att den militärdomstol som dömt Hood inte kunde anses som en oavhängig och opartisk domstol. I det senare hänseendet hänvisade Europadomstolen till sina tidigare avgöranden i fallen Findlay och Coyne mot Storbritannien (se SvJT 1997 s. 386 f. och 770; jfr också fallet Cable m. fl. mot Storbritannien nedan under 12).

8. Larkos mot Cypern (dom 18.2.1999)

Larkos, som var statstjänsteman, hyrde i maj 1967 av Cyperns regering ett hus i vilket han därefter bodde med sin familj. I december 1986 blev han uppsagd av finansministeriet, som uppmanade honom att lämna den hyrda egendomen senast i april 1987. Larkos stannade emellertid kvar i huset, och i februari 1990 väckte Cyperns regering talan mot honom vid distriktsdomstolen i Nicosia för att få honom vräkt. Distriktsdomstolen fann att hyreskontrollagen, *Rent Control Law*, som gav visst besittningsskydd åt hyres-

gäster, inte var tillämplig på statsägda fastigheter och att Larkos därför inte hade rätt att kvarstanna i huset. Hans överklagande av detta beslut avslogs av Högsta domstolen, *Supreme Court*.

Vid Europadomstolen klagade Larkos över att han som statstjänsteman hade diskriminerats i fråga om rätten till respekt för hemmet, eftersom han till skillnad mot dem som hyrde bostad av en privat hyresvärd inte var skyddad mot vräkning. Han åberopade i detta sammanhang artikel 14 (förbud mot diskriminering) i förening med artikel 8 (rätt till respekt för hemmet) i konventionen.

Europadomstolen noterade att det på Cypern gällde olika regler för dem som hyrde egendom tillhörande staten och dem som hyrde av privata fastighetsägare. Frågan var om det fanns rimliga skäl för en sådan skillnad. I detta hänseende hade regeringen hänvisat till myndigheternas särskilda åligganden när det gällde att förvalta statlig egendom. Även om allmänna intressen i och för sig kunde utgöra skäl till särbehandling, hade regeringen i detta fall enligt Europadomstolens mening inte visat att allmänna intressen skulle gagnas av att Larkos vräktes. Hyreskontrollagstiftningen hade syftat till att skydda hyresgäster i vissa delar av Cypern, och ett undantag för dem som hyrde av staten krävde därför en speciell förklaring. Emellertid hade regeringen inte anfört något legitimt skäl för den distinktion som gjorts. Europadomstolens slutsats var därför att artikel 14 i förening med artikel 8 i konventionen hade kränkts.

9. Buscarini m. fl. mot San Marino (dom 18.2.1999)

Klagandena Buscarini och Della Balda hade båda valts till ledamöter av San Marinos parlamentariska församling. Den ed som de måste avlägga i egenskap av tillträdande parlamentsledamöter innebar att de lovade vid ”de heliga evangelierna” att fullgöra sina uppdrag. De gjorde inför Europadomstolen gällande att skyldigheten att avlägga en sådan ed stred mot deras rätt till religionsfrihet enligt artikel 9 i konventionen

Europadomstolen fann att hänvisningen i eden till evangelierna utgjorde en inskränkning i religionsfriheten, eftersom den innebar att Buscarini och Della Balda varit tvungna att manifestera trohet mot en viss religion vid äventyr att deras mandat som parlamentsledamöter annars förföll. Det gällde därför att avgöra om denna inskränkning i religionsfriheten var försvarlig på någon av de grunder som anges i andra punkten i artikel 9.

I detta hänseende konstaterade Europadomstolen att edsavläggelse var föreskriven i San Marinos lag. Domstolen tog inte ställning till om inskränkningen kunde anses tillgodose något av de i artikel 9:2 angivna ändamålen men konstaterade att det inte var rimligt att kräva av parlamentsledamöter, som förutsattes represen-

tera olika grupper inom samhället, att de alla skulle genom sin ed bekänna sig till en viss religiös trosuppfattning. Inskränkningen i Buscarinis och Della Baldas religionsfrihet kunde därför inte anses nödvändig i ett demokratiskt samhälle, och Europadomstolen konkluderade att artikel 9 i konventionen hade överträtts.

10. Waite och Kennedy mot Tyskland (dom 18.2.1999)
11. Beer och Regan mot Tyskland (dom 18.2.1999)

Klagandena i dessa två mål — Waite och Kennedy i det ena, Beer och Regan i det andra målet — hade av sina arbetsgivare ställts till förfogande för tjänstgöring i Darmstadt vid en institution tillhörande den europeiska rymdorganisationen ESA. De väckte alla talan mot ESA vid arbetsdomstolen, *Arbeitsgericht*, i Darmstadt och begärde fastställelse av att de enligt tysk lag hade förvärvat ställning som tjänstemän hos ESA. Arbetsdomstolen avvisade deras talan på grund av att ESA åtnjöt processuell immunitet. Domen fastställdes i högre instans.

Inför Europadomstolen hävdade klagandena att de hade förvägrats tillträde till domstol i strid med artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen fann att målet vid de tyska domstolarna hade gällt klagandenas civila rättigheter och att artikel 6:1 därför i princip var tillämplig. Europadomstolen erinrade vidare om att klagandena hade haft möjlighet att inför domstol framföra sina synpunkter på immunitetsfrågan. Vidare framhöll domstolen att rätten till tillträde till domstol inte är en absolut och undantagslös rättighet men att inskränkningar, för att vara godtagbara, måste tjäna ett legitimt ändamål och vara proportionerliga.

Europadomstolen framhöll att internationella organisationers immuniteter och privilegier är en nödvändig förutsättning för att dessa organisationer skall kunna verka fritt och utan inblandning från nationella regeringars sida. Det hade dessutom under lång tid varit brukligt att internationella organisationer tillerkänts immunitet vid nationella domstolar. Den immunitet som ESA åtnjöt vid tysk domstol fick därför enligt Europadomstolens mening anses tillgodose ett legitimt ändamål. Frågan var emellertid om den inskränkning i rätten till domstolsprövning som immuniteten innebar var proportionerlig.

Europadomstolen konstaterade att, när en stat överför kompetens till en internationell organisation och samtidigt tillerkänner organisationen immunitet, detta kan påverka skyddet av individens grundläggande individuella rättigheter. Enligt domstolens mening kunde staterna därför inte helt frånkänna sig ansvar för sitt handlande i sådant hänseende. Det gällde i förevarande fall att undersöka om klagandena hade haft tillgång till andra medel än rättegång vid tysk domstol för att skydda sina rättigheter. I detta hän-

seende fann domstolen att klagandena hade kunnat vända sig till en särskild besvärsnämnd som upprättats inom ESA. De hade också kunnat väcka skadeståndstalan mot sina egna arbetsgivare som ställt dem till ESA:s förfogande. Vid en samlad bedömning fann domstolen att de tyska domstolarna inte hade förfarit konventionsstridigt när de godtagit att ESA åtnjöt immunitet. Med hänsyn till de andra rättsmedel som klagandena kunnat använda kunde man inte anse inskränkningen i deras rätt till domstolsprövning vara oproportionerlig i detta fall. Europadomstolen konkluderade att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

12. Cable m. fl. mot Storbritannien (dom 18.2.1999)

Klagandena i detta mål hade alla dömts för brott eller disciplinära förseelser av en brittisk militärdomstol, *Court Martial*. De klagade inför Europadomstolen över att deras rättegångar inte hade motsvarat kraven i artikel 6:1 i konventionen.

Europadomstolen erinrade om sina tidigare avgöranden i fallen Findlay mot Storbritannien (se SvJT 1997 s. 386 f.) och Coyne mot Storbritannien (se SvJT 1997 s. 770). I dessa mål hade Europadomstolen funnit att en brittisk militärdomstol inte kunde anses som en oavhängig och opartisk domstol med hänsyn särskilt till den roll som en *convening officer* spelade i förfarandet. Denne var åklagare men hade dessutom i den militära hierarkin en överordnad ställning i förhållande till militärdomstolens ledamöter. Han kunde också under speciella förhållanden upplösa militärdomstolen och vägra att ge effekt åt dess domar.

Europadomstolen fann inte skäl att göra en annan bedömning än i fallen Findlay och Coyne och ansåg således att de militärdomstolar som dömt klagandena inte hade varit oavhängiga och opartiska och att artikel 6:1 i konventionen därför hade kränkts (jfr Hood mot Storbritannien ovan under 7).

13. Papachelas mot Grekland (dom 25.3.1999)

Den 9 januari 1989 exproprierade grekiska staten i samband med byggandet av en ny motorväg ett stort antal fastigheter, varibland ett markområde som tillhörde klagandena. Enligt grekisk lag gällde en presumtion, som inte fick motbevisas, om att den som ägde mark nära en nybyggd väg hade fördel av att vägen kom till stånd, och i lagen föreskrevs därför att ersättning inte skulle utgå för all mark som exproprierades i samband med ett vägbygge. I det aktuella fallet beslöt myndigheterna i enlighet härmed att expropriationsersättning skulle utgå för endast 6 962 kvadratmeter av de 8 402 kvadratmeter av klagandenas mark som exproprierats. Den 5 juni 1991 väckte grekiska staten talan vid domstol för att få ett kvadratmeterpris fastställt för den exproprierade marken. En rätte-

gång härom fördes i tre instanser och avslutades med en dom av kassationsdomstolen den 20 juni 1995.

Klagandena gjorde gällande att förfarandet vid de grekiska domstolarna i strid med artikel 6:1 i konventionen inte hade slutförts inom en skälig tid. Europadomstolen konstaterade att förfarandet hade pågått från den 5 juni 1991 till den 20 juni 1995, dvs. under en tid av fyra år och femton dagar, att målet hade varit i viss mån komplicerat och att tidsåtgången inte hade varit påfallande stor i någon av de tre instanserna. Europadomstolen fann därför, med 12 röster mot 5, att artikel 6:1 i konventionen inte hade kränkts.

Klagandena påstod vidare att artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen, som skyddar rätten till egendom, hade kränkts i två hänseenden, nämligen dels därför att ersättningen per kvadratmeter blivit alltför låg, dels därför att de erhållit ersättning för endast 6 962 kvadratmeter av den exproprierade arealen om 8 402 kvadratmeter.

När det gällde kvadratmeterpriset fäste Europadomstolen vikt vid att detta pris endast i mindre mån avvek från en i målet åberopad expertvärdering. Domstolen konkluderade därför, med 15 röster mot 2, att det på denna punkt inte förelåg ett brott mot artikel 1 i tilläggsprotokollet.

Däremot fann Europadomstolen, i anslutning till tidigare rättspraxis (fallen Katikaridis m. fl. mot Grekland och Tsomtsos m. fl. mot Grekland, se SvJT 1997 s. 46 f.), att den legala presumtion som lett till att ersättning inte utgått för hela den exproprierade arealen var alltför stelbent och inte tog hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Det förelåg således en brist på balans mellan parternas rättigheter, och klagandena var i detta hänseende den missgynnade parten. Artikel 1 i tilläggsprotokollet hade därför enligt Europadomstolens mening inte respekterats.

14. Iatridis mot Grekland (dom 25.3.1999)

Iatridis hyrde 1978 en utomhusbiograf av ett dödsbo. Det förelåg emellertid en tvist mellan dödsboet och grekiska staten om äganderätten till marken i fråga. I juli 1985 fick Iatridis från prefekturen i Attika ett meddelande om att det markområde där biografen var belägen var allmän mark, varför Iatridis inte hade rätt att bedriva verksamhet där. I november 1988 beslöt en statlig myndighet att överlåta biografen till kommunen Ilioupolis. Iatridis uppmanades att utrymma biografen inom fem dagar. I februari 1989 fattades ett beslut om att Iatridis skulle vräkas. Detta vräkningsbeslut upphävdes emellertid av domstol i oktober 1989, eftersom rätten till marken var tvistig och Iatridis hade hyrt biografen alltsedan 1978. Efter detta domstolsbeslut begärde Iatridis att biografen skulle återlämnas till honom, och han

igångsatte under de följande åren flera domstolsförfaranden för att återfå biografen eller tillerkännas skadestånd. Biografen återlämnades emellertid inte till Iatridis, och han erhöll inte heller något skadestånd.

Inför Europadomstolen gjorde Iatridis gällande att hans genom artikel 1 i första tilläggsprotokollet till konventionen skyddade rätt till egendom hade kränkts.

Europadomstolen fann att det var fråga om ett ingrepp i rätten till egendom. Efter det att domstol i oktober 1989 hade upphävt vräkningsbeslutet mot Iatridis, hade vräkningen av denne inte längre någon laglig grund. Kommunen var då skyldig att återlämna biografen till Iatridis men hade underlåtit att fullgöra denna skyldighet. Ingreppet i hans rätt till egendom stod därför inte längre i överensstämmelse med intern rätt och var därmed också oförenligt med hans rätt enligt tilläggsprotokollet. Det förelåg således en kränkning av artikel 1 i detta protokoll.

Iatridis gjorde också gällande att han i strid med artikel 13 i konventionen hade förvägrats rätten till ett effektivt rättsmedel. Europadomstolen konstaterade att han hade vänt sig till domstol och fått vräkningsbeslutet upphävt. Emellertid hade detta rättsmedel visat sig inte vara effektivt, eftersom myndigheterna inte dragit konsekvenserna av domstolens avgörande och återlämnat biografen till Iatridis. Med 16 röster mot 1 fann Europadomstolen därför att artikel 13 i konventionen blivit kränkt.

15. Musial mot Polen (dom 25.3.1999)

Musial åtalades för mord på sin hustru. Han befanns inte vara tillräknelig och intogs därför på psykiatrisk anstalt. Den 16 mars 1993 vände han sig till domstol med en begäran om frigivning. De undersökningar som därefter företogs för att ligga till grund för domstolens ställningstagande drog ut på tiden. Först den 9 januari 1995 fattade domstolen sitt beslut, vilket innebar att Musial inte skulle friges.

Musial klagade över att det tagit lång tid att pröva lagligheten av hans frihetsberövande och anförde att hans rätt enligt artikel 5:4 i konventionen till en snabb sådan prövning inte hade respekterats.

Europadomstolen fann att den tidsperiod som var relevant hade börjat löpa den 1 maj 1993, då Polens erkännande av den individuella klagorätten hade trätt i kraft. Perioden hade sträckt sig fram till den 9 januari 1995 och uppgick således till ett år, åtta månader och nio dagar. Det förhållandet att sakkunniga utsetts för att undersöka Musials sinnesbeskaffenhet befriade inte myndigheterna från ansvaret för en snabb handläggning av målet. I detta fall hade ett beslut inte fattats skyndsamt, varför Europadomstolen

fann, med 16 röster mot 1, att artikel 5:4 i konventionen hade kränkts.

16. Nikolova mot Bulgarien (dom 25.3.1999)

Ivanka Nikolova anhölls den 24 oktober 1995 som misstänkt för förskingring. Hon inställdes samma dag inför en utredningsman, som beslöt att häkta henne. Detta beslut fastställdes senare av en åklagare. Den 6 november 1995 överklagade Ivanka Nikolova häktningen till en högre åklagare. Överklagandet avslogs den 15 december 1995.

Den 14 november 1995 vände sig Ivanka Nikolova också till regiondomstolen i Plovdiv med en begäran om frigivning. Den 11 december 1995 avslog domstolen denna begäran.

Ivanka Nikolova klagade vid Europadomstolen över att hon efter anhållandet den 24 oktober 1995 inte hade inställts inför en domare eller annan ämbetsman med dömande uppgifter. Europadomstolen erinrade om fallet Assenov mot Bulgarien (se SvJT 1999 s. 74 ff.), där domstolen inte hade ansett vare sig den utredningsman inför vilken Assenov inställts eller den åklagare som fastställt hans frihetsberövande vara en ämbetsman med domsmakt. Omständigheterna var likartade i det nu aktuella fallet. Den utredningsman som häktat Ivanka Nikolova var inte behörig att fatta ett slutligt bindande beslut, och den åklagare som fastställt beslutet kunde komma att senare utföra åtalet mot Ivanka Nikolova och hade dessutom inte personligen hållit förhör med henne. Europadomstolen konkluderade därför att kraven i artikel 5:3 i konventionen inte var uppfyllda.

Ivanka Nikolova gjorde dessutom gällande att artikel 5:4 i konventionen inte hade respekterats på grund av att kontrollen av frihetsberövandet enbart varit av formell natur, att proceduren varit bristfällig och att en periodisk kontroll av frihetsberövandets laglighet inte ägt rum. Europadomstolen framhöll att en person som misstänktes för ett allvarligt brott enligt då gällande bulgarisk rätt obligatoriskt skulle häktas utom i rena undantagsfall, när vederbörande persons sjukdom ansågs utgöra hinder mot häktning. I fråga om Ivanka Nikolova hade regiondomstolen nöjt sig med att kontrollera att hon var misstänkt för ett allvarligt brott och att det inte var nödvändigt av hälsoskäl att frige henne. En rad andra av henne framförda argument som talade emot flyktfara och som försvagade misstanken mot henne hade över huvud taget inte beaktats av regiondomstolen. Den kontroll av frihetsberövandets laglighet som utövats av regiondomstolen hade därför inte varit tillräcklig för att uppfylla kraven i artikel 5:4. Inte heller hade Ivanka Nikolova beretts tillfälle att bemöta de argument mot hennes frigivning som framförts av åklagaren, och hon hade inte haft tillgång till alla de

handlingar rörande hennes fall som ingick i akten i målet. Med hänsyn till dessa omständigheter fann Europadomstolen att det förelåg ett brott mot artikel 5:4 i konventionen.

17. Pélissier och Sassi mot Frankrike (dom 25.3.1999)

Pélissier och Sassi var båda aktieägare i ett bolag, som kom i ekonomiska svårigheter. De misstänktes för att ha gjort sig skyldiga till brottsliga handlingar till skada för bolagets borgenärer och delgavs misstanke om brott, Pélissier den 14 september 1984 och Sassi den 12 juni 1985. Undersökningsdomaren fann inte skäl att fullfölja vissa delar av utredningen men överlämnade målet till domstol såvitt avsåg en anklagelse mot dem för konkursbrott (*banqueroute*). De frikändes emellertid genom dom den 12 mars 1991 av brottmålsdomstolen, *tribunal correctionnel*, i Toulon. Åklagaren och målsäganden fullföljde talan till appellationsdomstolen, *cour d'appel*, i Aix-en-Provence, som i dom den 26 november 1992 fann att Pélissier och Sassi inte haft sådan ställning i bolaget att de kunde dömas för konkursbrott men att de däremot gjort sig skyldiga till medhjälp till konkursbrott (*complicité de banqueroute*). Pélissier och Sassi dömdes för sådant brott till villkorliga fängelsestraff jämte böter. Deras överklaganden avslogs av kassationsdomstolen, *Cour de cassation*, den 14 februari 1994.

Pélissier och Sassi gjorde vid Europadomstolen gällande att ändringen av brottsbeteckning stred mot artikel 6 punkterna 1 och 3 a) och b) i konventionen (rätten att informeras om anklagelse och att få tid och möjlighet att förbereda sitt försvar).

Europadomstolen erinrade om att endast konkursbrott hade lagts Pélissier och Sassi till last i beslutet att hänskjuta målet till brottmålsdomstolen. Även under förfarandet vid denna domstol hade anklagelsen mot dem endast gällt sådant brott. Inte heller vid appellationsdomstolen hade de, såvitt visats, informerats om att de anklagades för medhjälp till konkursbrott. Medhjälp till konkursbrott kunde inte anses ingå i anklagelsen för konkursbrott. Om appellationsdomstolen hade ansett sig ha skäl att pröva en ändrad brottsbeteckning, hade domstolen först bort ge Pélissier och Sassi tillfälle att utöva sin rätt att försvara sig mot den ändrade anklagelsen. Eftersom så inte skett, förelåg enligt Europadomstolens mening ett brott mot artikel 6:3:a) och b) i förening med artikel 6:1 i konventionen.

En ytterligare fråga i målet var om förfarandet pågått alltför länge för att tidsåtgången skulle kunna anses förenlig med artikel 6:1 i konventionen. Europadomstolen konstaterade att den tidsperiod som förelåg till bedömning hade börjat löpa den 14 september 1984, såvitt avsåg Pélissier, och den 12 juni 1985, såvitt avsåg Sassi, och att perioden beträffande dem båda hade avslutats den 14 februari 1994. Tidslängden var alltså nio år och fem månader beträffande Pélissier och åtta år och åtta månader såvitt gällde

Sassi. Europadomstolen fann att förfarandet inte hade varit särskilt komplicerat och att Pélissier och Sassi inte hade bidragit till att förlänga proceduren. Domstolen fann vidare att förundersökningen hade pågått onormalt länge och att appellationsdomstolen dröjt alltför länge med att utsätta målet till förhandling. På grund av dessa omständigheter hade förfarandet inte slutförts inom skälig tid, varför Europadomstolen konkluderade att det även i detta hänseende förelåg ett brott mot artikel 6:1 i konventionen.